

Sygn. akt IV CZ 10/17

POSTANOWIENIE

Dnia 27 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSA Barbara Lewandowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. W.

przy uczestnictwie [...]o uregulowanie własności nieruchomości rolnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 kwietnia 2017 r.,

zażalenia wnioskodawcy

na postanowienie Sądu Okręgowego w S.

z dnia 20 października 2016 r., sygn. akt V Ca .../16,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego do
orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 24 września 2015 r.,
uzupełnionym postanowieniem z dnia 26 listopada 2015 r., stwierdził, że uczestnicy

postępowania T.W. i C. W. nabyli nieodpłatnie z mocy samego prawa na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, na zasadach wspólności małżeńskiej ustawowej, własność nieruchomości położonej w miejscowości Ż., stanowiącej działkę gruntu o pow. 0,7223 ha oznaczoną numerem 211/2 w wersji I na (bliżej opisanej) mapie oraz że uczestnicy postępowania H. i H. małżonkowie J. nabyli nieodpłatnie z mocy samego prawa, na podstawie wskazanej wyżej ustawy i na zasadach wspólności małżeńskiej ustawowej, własność nieruchomości położonej w wymienionej wyżej miejscowości, stanowiącej działkę gruntu o powierzchni 0,0400 ha oznaczoną nr 211/1 w wersji I na (bliżej opisanej) mapie; kosztami postępowania obciążono wnioskodawcę W. W. i uczestników postępowania do wysokości poniesionych wydatków.

Na skutek apelacji uczestniczki postępowania H. J. Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 20 października 2016 r. uchylił powyższe postanowienie w części dotyczącej wniosku o uregulowanie własności nieruchomości stanowiącej działkę nr 211/2 oraz w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach postępowania i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za instancję odwoławczą. Sąd drugiej instancji stwierdził nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji w części dotyczącej działki nr 211/2 z uwagi na brak ustalenia, kto, na jakiej podstawie i w jakim charakterze posiadał tę działkę w dniu 4 listopada 1971 roku, podczas gdy okoliczność ta stanowi przesłankę rozstrzygnięcia. Przyjmując, że we wskazanej dacie sporna nieruchomość pozostawała w posiadaniu T. W., Sąd Rejonowy opierał się na treści postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 15 listopada 2012 r. w sprawie I Ns 313/12, stwierdzającego, że T.W. nabył w drodze uwłaszczenia na podstawie wspomnianej ustawy własność dwóch pozostałych działek rolnych oznaczonych jako 358 i 359, objętych osobnym postępowaniem o stwierdzenie nabycia ich własności po ojcu uczestników postępowania A. W. Postanowienie to okazało się jednak nieprawomocne z uwagi na śmierć T. W.

Sąd drugiej instancji podniósł, że w tej sytuacji nie zachodzi wynikające z treści art. 365 k.p.c. w zw. z art. 523 k.p.c. związanie Sądów obu instancji

powołanym wyżej orzeczeniem, a Sąd Rejonowy powinien poczynić własne ustalenia faktyczne co do tego, czy T.W. można było uznać za rolnika w dacie 4 listopada 1971 roku. Przesłuchani w sprawie uczestnicy postępowania bardzo lakonicznie zeznawali na okoliczność tego, kto i na jakiej zasadzie posiadał przedmiotową działkę w dniu 4 listopada 1971 r., a z twierdzeń oponującej uwłaszczeniu T.W. uczestniczki postępowania H. J. wynika, że wymieniony nie miał w decydującej dacie statusu rolnika, mieszkał w W. i trudnił się krawiectwem. Z tego względu zeznania uczestników w ich aktualnym kształcie nie są wystarczające do przyjęcia, że T.W. w dniu 4 listopada 1971 r. był rolnikiem i samoistnym posiadaczem przedmiotowej działki nr 211/2.

Sąd Okręgowy za uzasadniony uznał zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., wskazując, że Sąd pierwszej instancji nie dokonał żadnej oceny zeznań przesłuchanych w sprawie świadków ani nie podjął decyzji co do zgłoszonych wniosków dowodowych w postaci dowodu z fotokopii zdjęć lotniczych złożonych do akt innej sprawy, I Ns .../12 Sądu Rejonowego w S. o stwierdzenie zasiedzenia oraz z protokołu rozprawy w tej sprawie, na okoliczność posiadania przedmiotowej działki w dniu 4 listopada 1971 roku. Zachodzi też konieczność dołączenia do akt sprawy kopii dokumentów pochodzących z materiału dowodowego zgromadzonego w innych sprawach cywilnych, wskazanych przez Sąd *meriti* jako dowody przeprowadzone w niniejszej sprawie, w celu umożliwienia kontroli instancyjnej orzeczenia.

Od powyższego postanowienia zażalenie na podstawie art. 394¹ § 1¹ i 3 k.p.c. wniósł wnioskodawca W. W., zarzucając naruszenie art. 386 § 1 i 4 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania apelacji oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego.

Uczestniczka postępowania H. J. wносиła o oddalenie zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziana w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. kontrola orzeczeń kasatoryjnych sądu drugiej instancji ma charakter formalny i ogranicza się do oceny prawidłowości kwalifikacji określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej podstawom

wymienionym w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Kontrola ta nie dotyczy zatem oceny merytorycznej dotyczącej istoty rozpoznawanej sprawy (v. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13 - OSNC-ZD 2014, nr 1, poz. 4, z dnia 24 listopada 2016 r., II CZ 115/16 - LEX nr 2159095, z dnia 28 października 2016 r., I CZ 64/16 - LEX nr 2162802).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy ocenił, że uchylenie zaskarżonego postanowienia jest uzasadnione z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji (art. 386 § 4 k.p.c.). W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy lub gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa, która unicestwia roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2004 r., I CK 505/03 - LEX nr 187066, z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11 - OSNP 2012, nr 15-16, poz. 199, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2016 r., I CZ 64/16 - LEX nr 2162802).

W analizowanej sprawie Sąd Okręgowy błędnie uznał, iż za oceną, że nie została rozpoznana istota sprawy, przemawia niewystarczający materiał dowodowy zgromadzony w dotychczasowym postępowaniu – oparty na treści nieprawomocnego i niewiążącego orzeczenia zapadłego w innej sprawie, lakonicznych zeznaniach świadków i nieprzekonujących zeznaniach uczestników postępowania oraz dokumentach z akt innych spraw, które nie zostały dołączone do akt przedmiotowej sprawy. Tego rodzaju mankamenty orzeczenia Sądu Rejonowego, dostrzeżone przy rozpoznawaniu apelacji, nie uzasadniały przyjęcia, że nie została rozpoznana istota sprawy.

Sąd pierwszej instancji rozważył bowiem przedstawione mu pod osąd żądanie, które rozpoznał i ocenił na podstawie ustaleń dokonanych w oparciu o przeprowadzone dowody z dokumentów, przesłuchania uczestników postępowania i zeznań świadków. W sprawie złożone zostały dalsze, nierozstrzygnięte przez Sąd Rejonowy wnioski o przeprowadzenie dowodów ze zdjęć lotniczych oraz z dokumentów znajdujących się w aktach innych, bliżej

oznaczonych spraw cywilnych. Apelacja uczestniczki postępowania oparta była na zarzutach naruszenia prawa procesowego przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, przeprowadzenie wadliwej oceny dowodów oraz bezpodstawne pominięcie części wniosków dowodowych zgłaszanych przez stronę skarżącą. Zawierała także wnioski dowodowe, prowadzące do uzupełnienia materiału dowodowego.

Uznanie ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji za niewystarczające, a przedstawionej oceny prawnej za niepełną, nie usprawiedliwia uchylenia wydanego w sprawie orzeczenia na zasadzie art. 386 § 4 k.p.c. W obowiązującym modelu apelacji pełna rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy na podstawie własnych ustaleń faktycznych, poczynionych na bazie materiału zebranego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.). Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Sąd odwoławczy nie może się od tej powinności uchylić z uwagi na utrudnioną, jego zdaniem, ocenę materiału dowodowego, wynikającą z lakoniczności zeznań świadków, niezłączenia dokumentów z akt innych spraw czy potrzeby uzupełnienia materiału dowodowego. Sąd drugiej instancji jest w tym zakresie wyposażony we wszystkie instrumenty wykorzystywane w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, zarówno w zakresie odpowiedniego stosowania reguł ciężaru dowodu (art. 6 k.c.), zasad oceny odwołów (art. 233 k.p.c.), jak i przeprowadzenia lub uzupełnienia części dowodów we własnym zakresie (art. 382 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c.), nie wyłączając możliwości rozpoznania pominiętych dotąd wniosków dowodowych oraz tych postanowień sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (art. 380 k.p.c.).

Uchylenie przez sąd drugiej instancji zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji zastrzeżone jest tylko dla przypadków określonych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c., stanowiących wyjątek od przyjętej przez ustawodawcę reguły merytorycznego zakończenia sprawy przez

sąd odwoławczy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 - OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

Z przedstawionych względów, z uwagi na zasadność zarzutu naruszenia art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

kc

jw